

2021 M. LIEPOS 2–9 D., LIETUVA

ORGANIZATORIAI:

LIETUVOS
DAILĖS ISTORIKŲ
DRAUGIJA

PĀNEMUNĒS
PILS

LIETUVOS DVARŲ VASAROS MOKYKLA / 21

BENDRASIS PAVELDAS IR JO KOMUNIKACIJA

AKADEMINIS PARTNERIS

Vilniaus
dailės
akademija

RĖMĖJAS

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

DVARAI IR BAJORŲ SODYBOS:

ARISTAVĖLĖ
AUKŠTAITIJOS UŽUSIENIO SODYBA
ČIOBIŠKIS
GAČIONYS
PAEŽERIAI
PANEMUNĖ
ROKIŠKIS
SIESIKAI
STAŠKŪNIŠKIS
UŽUTRAKIS
ŽEMAITIJOS BAJORKAIMIO SODYBA
ZYPLIAI

LEKTORIAI:

DR. ANDREAS AFFOLTER (ŠVEICARIJA)
RUSLANAS ARANAUSKAS
DR. RASA BERTAŠIŪTĖ
DR. AISTĖ BIMBIRYTĖ-MACKEVIČIENĖ
DR. RASA BUTVILAITĖ
VALENTIJN CARBO (OLANDIJA)
DR. NERINGA DAMBRAUSKAITĖ
DR. MARIUS DARASKEVIČIUS
LAUREN GREEN (JAV)
DR. MELINDA HARLOV-CSORTÁN (VENGRIJA)
DR. DALIA KLAJUMIENĖ
INDRĖ KAČINSKAITĖ
DR. DALĖ PUODŽIUKIENĖ
DR. JOLITA SARCEVIČIENĖ
GIEDRĖ ONA ŠILEIKYTĖ
DR. INDRĖ UŽUOTAITĖ

ERDVĖ APMASTYMAMS IR DISKUSIJOMS:

PAŽAISLIO VIENUOLYNAS

Mielieji,

Esame nepaprastai laimingi susitikdami pirmojoje „Lietuvos dvarų vasaros mokykloje“. Jūs esate įrodymas, kad dvarų paveldas yra įdomus, reikalingas ir, svarbiausia, juo norima rūpintis.

Jauniesiems paveldo specialistams skirtų kursų idėja kilo dar 2019 metais, kai vienas iš organizatorių sudalyvavo Anglijoje vykstančiuose mokymuose „The Attingham Trust Summer School“. Tris savaites trukusios kelionės po tenyksiščius dvarus, pažintys su jų šeimininkais ir ten saugomomis vertybėmis tapo neįkainojama patirtimi, kuria be galo norėjosi pasidalinti grįžus. Tad pasitelkus į pagalbą Lietuvos dailės istorikų draugiją ir Vilniaus dailės akademijos Panemunės pilį nusprendėme pamėginti šį modelį pritaikyti čia, tikėdami, jog taip padėsime kelti su dvarų paveldu dirbančiųjų kvalifikaciją, paskatinsime nepaprastai reikalingą dialogą tarp tyrėjo ir objekto savininko bei kartu išmoksime teorines žinias pritaikyti praktikoje.

Lietuvos dvarų paveldas – daugialypis, problemiškas. Margos bajorijos (lietuvių, rusėnų, rusų, lenkų, prancūzų, totorių, Baltijos vokiečių ar vengrų kilmės asmenų) valdyti dvarai įveikė daugybę istorinių slenksčių, buvo veikiami kintančių ekonominių, socialinių, kultūrinių, politinių krašto gyvenimo aplinkybių. Tai objektas, kuriam tinka Bendrojo paveldo apibrėžimas (angl. Shared Heritage), kadangi jame susikerta daugybė skirtingų kultūrinių patirčių. Ši ypatybė – privalumas ir iššūkis. Kaip interpretuoti ir įveikinti tokį paveldą, kai pasakojimo pjūvių begalė, istorijos ne visuomet patogios, o teorija nuo praktikos neretai tebėra labai toli? Šiems klausimams atsakyti ir yra skirta šių metų vasaros mokykla.

Programą sudaro trys dalys, t. y. teorinės paskaitos, praktiniai užsiėmimai ir neformalioji patirtis. Paskaitų metu su dvarų paveldu dirbantys istorikai, dailėtyrininkai, architektūrologai ir komunikacijos specialistai dalinsis žiniomis apie Lietuvos bajorijos gyvenimo būdą, dvarų architektūrą, meno kolekcijas ir tokių objektų pritaikymo galimybes šiandien. Taip pat būsite supažindinami su kitose šalyse veikiančiomis paveldo interpretavimo ir komunikavimo strategijomis. Gerąsias užsienio patirtis Jums pristatys JAV, Nyderlandų, Šveicarijos ir Vengrijos specialistai. Itin svarbia programos dalimi laikome galimybę pabendrauti su dvarų valdytojais – dvaruose veikiančių kultūros įstaigų, restoranų vadovais bei bajorijos atstovais. Simboliška, kad kursų pradžia taps vakarienė Gačionių dvare su baronu Piotru Rozenu, kurio šeimai dvaras priklauso jau apie 300 metų.

„Lietuvos dvarų vasaros mokykla“ – ne tik specialistų ugdymas ir bendradarbiavimo galimybės. Projektas kelia kultūros paveldo ir jo specialistų prestižą visuomenėje bei įgyvendina vieną svarbiausių Lietuvos dailės istorikų draugijos misijų – profesionalius tyrimus panaudoti plačiosios visuomenės švietimui. Tikimės, kad su Jūsų pagalba pirmasis bandymas bus sėkmingas ir projektas taps ne tik tęstiniu, bet ir tarptautiniu, o Jus ateityje sutiksime jau ne kaip studentus, o mokytojus.

Dr. Aistė Bimbirytė-Mackevičienė

Dr. Marius Daraškevičius

Programa

Mokslinė programa / *Scientific programme*

Pirmoji sesija / *First Session:*

DVARO SAMPRATA / *THE CONCEPT OF MANOR*

Antroji sesija / *Second Session:*

BENDRASIS PAVELDAS IR KOMUNIKACIJA / *SHARED HERITAGE AND COMMUNICATION*

Trečioji sesija / *Third Session:*

BAJORŲ KULTŪRA / *CULTURE OF NOBLES*

Ketvirtoji sesija / *Fourth Session:*

DVARO RŪMŲ INTERJERAS: DEKORAVIMAS IR MENO KOLEKCIJOS / *MANOR HOUSE INTERIOR: DÉCORATION AND ART COLLECTIONS*

Penktoji sesija / *Fifth Session:*

MEDINIS DVARŲ PAVELDAS / *THE WOODEN HERITAGE OF MANORS*

Šeštoji sesija / *Sixth Session:*

KULINARINIS PAVELDAS KAIP DVARŲ ĮVEIKLINIMO FORMA / *CULINARY HERITAGE AS A FORM OF MANOR REVIVAL*

Septintoji sesija / *Seventh Session:*

GEROSIOS PAVELDO KOMUNIKACIJOS PATIRTYS UŽSIENYJE / *BEST PRACTICES OF HERITAGE COMMUNICATION IN ABROAD*

Aštuntoji sesija / *Eighth Session:*

VIENTAS PAVELDAS – SKirtingi PASAKOJIMAI / *ONE HERITAGE – DIFFERENT STORIES*

Viešos paskaitos / *Public lectures*

Dvaro samprata ir vieta istoriniame kraštovaizdyje / *The concept of a “dvaras” and its place in the historical landscape*

Jiezno dvaro rūmai: nuo itališko palazzo iki prancūziško château / *Jieznas Manor House: from an Italian palazzo to a French château*

Panemunės pilies tvarkybos raida XX a. – XXI a. pradžioje / *The Course of the Conservation Work on the Panemunė Castle in 1900s and early 2000s*

Lankomi objektai / *Visited objects*

Pirmasis dvaras / *First Manor:* GAČIONIŲ DVARAS / *GAČIONYS MANOR*

Antrasis dvaras / *Second Manor:* ROKIŠKIŲ DVARAS / *ROKIŠKIS MANOR*

Trečiasis dvaras / *Third Manor:* STAŠKŪNIŠKIO DVARAS / *STAŠKŪNIŠKIS MANOR*

Ketvirtasis dvaras / *Fourth Manor:* SIESIKŲ DVARAS / *SIESIKAI MANOR HOUSE*

Penktasis dvaras / *Fifth Manor:* ČIOBIŠKIO DVARAS / *ČIOBIŠKIS MANOR*

Šeštasis dvaras / *Sixth Manor:* UŽUTRAKIO DVARAS / *UŽUTRAKIS MANOR*

Septintasis dvaras / *Seventh Manor:* ARISTAVĖLĖS DVARAS / *ARISTAVĖLĖ MANOR*

Aštuntasis ir devintasis dvaras / *Eight and Ninth Manor:* SMULKIŲ BAJORŲ SODYBOS: BAJORKAIMIAI IR UŽUSIENIAI / *PETTY NOBLES' HOUSES*

Dešimtas dvaras / *Tenth Manor:* ZYPLIŲ DVARAS / *ZYPLIAI MANOR*

Vienoliktasis dvaras / *Eleventh Manor:* PAEŽERIŲ DVARAS / *PAEŽERIAI MANOR*

Dvyliktasis dvaras / *Twelfth Manor:* PANEMUNĖS PILIS / *PANEMUNĖ CASTLE*

Liepos 2 / 2 July	Penktadienis / Friday	Vieta / Venue
Iki 18:00	Savarankiškas atvykimas į Rokiškį. Registracija ir įsikūrimas viešbutyje / <i>Self-arrival to Rokiškis City. Check in at the Hotel</i>	Svečių namai „Leokordis“, Perkūno g. 6, Rokiškis, +370 601 45696, info@leokordis.lt
18:00-18:30	Kelionė autobusu į Gačionių dvarą / <i>Transfer to the Gačionys Manor House</i>	Išvykimas iš viešbučio / <i>Departure from the Hotel</i>
18:30-21:30 Pirmasis dvaras / First Manor: GAČIONIŲ DVARAS / GAČIONYS MANOR HOUSE		
18:30-19:00	Barono Piotro Roseno Gačionių dvaras. Susipažinimas su Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorų Rosenų palikuonių / <i>Baron Rosen's Gačionys Manor House. Meeting with the descendant of the noble Rosen family of the Grand Duchy of Lithuania</i>	Barono Piotro Roseno Gačionių dvaras / <i>Baron Rosen's Gačionys Manor House</i>
18:30-21:30	Susipažinimo vakarienė ir programos pristatymas/ <i>Meeting dinner and the introduction to the programme</i>	Barono Piotro Roseno Gačionių dvaras
21:30-22:00	Grįžimas autobusu į viešbutį Rokiškyje/ <i>Coming back to the Hotel</i>	
Liepos 3 / 3 July	Šeštadienis / Saturday	Vieta / Venue
7:00-08:30	Pusryčiai / <i>Breakfast</i>	Viešbutyje / <i>At the Hotel</i>
08:30-09:00	Pėsčiomisėjimas į Rokiškio dvarą / <i>Walking to the Rokiškis Manor House</i>	1,6 km (~20 min)
9:00-13:00 Antrasis dvaras / Second Manor: ROKIŠKIO DVARAS / ROKIŠKIS MANOR HOUSE		
9:00-9:15	Rokiškio dvaro valdytojo pasveikinimas/ <i>Welcome speech by the representative of Rokiškis Region Museum</i>	Rokiškio dvaro sodyba, dešinioji oficina, Tyzenhauzų g. 5, Rokiškis, 42115
9:15-13:00 Pirmoji sesija / First Session: DVARO SAMPRATA / THE CONCEPT OF MANOR		
9:15-10:00	Vieša paskaita / <i>Public lecture: Dvaro samprata ir vieta istoriniame kraštovaizdyje / The concept of a "dvaras" and its place in the historical landscape</i> Dr. Dalė Puodžiukienė, Valstybinės kultūros paveldo komisija / <i>State Commission for Cultural Heritage</i>	
10:00-10:45	Vieša paskaita / <i>Public lecture: Rokiškio dvaro sodybos raida / The development of the Rokiškis manor</i> Indrė Kačinskaitė, Kultūros paveldo centras / <i>Cultural Heritage Center</i>	
10:45-11:00	Kavos pertrauka / <i>Coffee break</i>	
11:00-12:00	Ekskursija / <i>Guided Tour Rokiškio krašto muziejus</i>	Rokiškio dvaro sodyba

12:00-13:00	Pietūs / <i>Lunch</i>	Rokiškio dvaro sodybos parkas
13:00-16:30	Antroji sesija / Second Session: BENDRASIS PAVELDAS IR KOMUNIKACIJA / SHARED HERITAGE AND COMMUNICATION	
13:00-14:00	<i>Shared by whom, to whom and how. Specific examples and topics related to shared heritage in the East-Central European context / Kas, su kuo ir kaip dalinasi. Atvejai ir temos, susijusios su bendruoju paveldu Rytų ir Vidurio Europos kontekste</i> Dr. Melinda Harlov, ICOMOS Vengrija narė / <i>member of ICOMOS Hungary</i>	Rokiškio dvaro sodyba, Tyzenhauzų g., Rokiškis 42115, video paskaita anglų k.
14:00-14:30	Diskusija / <i>Discussion</i>	
14:30-19:00	Laisvas laikas / <i>Free time</i>	
19:00-21:00	Vakarienė / <i>Dinner</i>	Rokiškio dvaro sodybos parkas
21:00-21:30	Pėsčiomisėjimas į viešbutį / <i>Walking to the hotel</i>	1,6 km (~20 min)

Liepos 4 / 4 July	Sekmadienis / Sunday	Vieta / Venue
7:00-08:00	Pusryčiai / <i>Breakfast</i>	Viešbutyje / <i>At the Hotel</i>
08:00-09:30	Pervežimas į Staškūniškio dvarą / <i>Transfer to Staškūniškis Manor House</i> . Autobuse žiūrimas LRT laidos „Atspindžiai“ filmas apie Staškūniškio dvarą. Būtina turėti telefoną, internetą ir ausines / <i>The film about Staškūniškis manor is shown on the bus by the LRT show "Atspindžiai". It is necessary to have a telephone, internet and headphones</i>	Autobusas laukia prie viešbučio / <i>The bus is waiting at the hotel</i>
09:30-10:00	Trečiasis dvaras / Third Manor: STAŠKŪNIŠKIO DVARAS / STAŠKŪNIŠKIS MANOR HOUSE	
09:30-10:00	Staškūniškio dvaro rūmų apžiūra / <i>A short tour around the Staškūniškis manor house</i> Dr. Dalė Puodžiukienė	Staškūniškio dvaro sodyba, reprezentacinis kiemas, Staškūniškis, 29241
10:00-11:00	Pervežimas į Siesikų dvarą / <i>Transfer to Siesikai Manor House</i> . Autobuse žiūrimas LRT laidos „Atspindžiai“ filmas apie Siesikų dvarą. Būtina turėti telefoną, internetą ir ausines / <i>The film about Siesikai manor is shown on the bus by the LRT show "Atspindžiai". It is necessary to have a telephone, internet and headphones</i>	
11:00-16:00	Ketvirtasis dvaras / Fourth Manor: SIESIKŲ DVARAS / SIESIKAI MANOR HOUSE	
11:00-12:00	Ekskursija / <i>Guided Tour</i>	Siesikų dvaro pilis, Daugalių k. 1, 20317 Ukmergės r.

12:00-13:00	Pietūs (piknikas) / Lunch (picnic)	
13:00-15:00	Trečioji sesija / Third Session: BAJORŲ KULTŪRA / CULTURE OF NOBLES	
13:00-13:45	Vilniuje ir Strėvininkuose, Merkinėje ir Panemunėje. XVIII a. I pusės dvarų kasdienybės atspindžiai Merkinės seniūno Antano Kazimiero Sapiegos dienoraštyje ir korespondencijoje / <i>In Vilnius and Strėvininkai, Merkinė and Panemunė. 18th c. reflections of the daily life of the manors in the diary and correspondence of Antanas Kazimieras Sapiega, the elder of Merkinė</i> Dr. Jolita Sarcevičienė, Lietuvos istorijos institutas / <i>Lithuanian Institute of History</i>	Siesikų dvaro pilis
13:45-14:00	Diskusija / Discussion	
14:00-15:00	Pervežimas į Čiobiškio dvarą / Transfer to Čiobiškis Manor House	
15:00-17:00	Penktasis dvaras / Fifth Manor: ČIOBIŠKIO DVARAS / ČIOBIŠKIS MANOR HOUSE	
15:00-16:00	Ekskursija / Guided Tour	
16:00-16:30	Popiečio arbata su Čiobiškio dvaro savininke/ Afternoon tea with an owner of the Čiobiškis manor house	
16:30-17:45	Pervežimas į Pažaislio vienuolyną / Transfer to the Pažaislis Monastery	
17:45-19:00	Įsikūrimas Pažaislio vienuolyno svetingumo centre „Monte Pacis“. Laisvas laikas / Check in at the monastery hospitality centre „Monte Pacis“. Free time	Svetingumo centras „Monte Pacis“, T. Masiulio g. 31, Kaunas 52436
19:00-20:00	Vieša paskaita / Public lecture: Jiezno dvaro rūmai: nuo itališko palazzo iki prancūziško château (skirta Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kanclerio Kristupo Žigmanto Paco (1621–1684) 400-osioms gimimo metinėms) / <i>Jieznas Manor House: from an Italian palazzo to a French château (dedicated to the 400th anniversary of the birth of the Chancellor of the Grand Duchy of Lithuania Krzysztof Zygmunt Pac (1621–1684))</i> Marius Daraškevičius	Svetingumo centras „Monte Pacis“, Fundatorių salė.
20:00-22:00	Vakarienė/ Dinner Patiekalai kurti remiantis 1682 m. Abiejų Tautų Respublikoje itin populiaria, ne kartą perleista knyga <i>Compendium ferculorum</i> . Šefas Raimundas Dambrauskas (maistas įskaičiuota), somelje Indra Ramanauskienė (vynas papildomai).	Pažaislio vienuolyno liepų alėjoje

Liepos 5 / 5 July	Pirmadienis / Monday	Vieta / Venue
7:00-08:45	Pusryčiai / Breakfast	Viešbutyje / At the Hotel

08:45-10:00	Pervežimas į Užutrakio dvarą dvarą / <i>Transfer to the Užutrakis manor house</i>	Autobusas laukia prie Pažaislio vienuolyno parkinge / <i>The bus is waiting at the parking near the Pažaislis Monastery</i>
10:00-13:00	Ketvirtoji sesija / Fourth Session: DVARO RŪMŲ INTERJERAS: DEKORAVIMAS IR MEN KOLEKCIJOS / MANOR HOUSE INTERIOR: DECORATION AND ART COLLECTIONS	
10:00-11:00	Pasaulietinių interjerų puošybos raida XIX amžiuje / <i>Development of secular interior decoration in the 1800s</i> Doc. Dr. Dalia Klajumienė, Vilniaus dailės akademija / <i>Vilnius Academy of Arts</i>	Užutrakio dvaro sodyba, Užutrakio g. 8, Trakai 21102, Istorinių parkų pažinimo centras.
11:00-12:00	Dvarininkų poilsis mieste: medinė vasarviečių architektūra / <i>The recreation of the Landlords in the city: the wooden architecture of summer resorts</i> Dr. Indrė Užuotaitė, Vilniaus dailės akademija, Medinės miesto architektūros muziejus / <i>Vilnius Academy of Arts, The Museum of Wooden Urban Architecture</i>	
12:00-13:00	<i>Pietūs (piknikas) / Lunch (picnic)</i>	Užutrakio dvaro sodyba, Peizažinė parko dalis
13:00-14:00	Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorų gyvenimas dvarų sodybose XVI a.–XVII a. pirmoje pusėje / <i>The life of the nobility of the Grand Duchy of Lithuania in the manor houses from the 1500s to the early 1600s</i> Dr. Neringa Dambrauskaitė, Vilniaus universitetas / <i>Vilnius University</i>	
14:00-15:00	Vakarų Europos dailė Lietuvos dvaruose / <i>Western European art in Lithuanian manor houses</i> Dr. Aistė Bimbirytė-Mackevičienė, Lietuvos nacionalinis muziejus / <i>National Museum of Lithuania</i>	
15:00-17:00	Šeštasis dvaras / Sixth Manor: UŽUTRAKIO DVARAS / UŽUTRAKIS MANOR HOUSE	
15:00-17:00	Ekskursija / <i>Guided Tour</i>	
17:00-18:30	Pervežimas į Pažaislio vienuolyną / <i>Transfer to the Pažaislis Monastery</i>	
18:30-19:30	Laisvas laikas / <i>Free time</i>	
19:30-21:00	Vakarienė / <i>Dinner</i>	
Liepos 6 / 6 July	Antradienis / Tuesday	
7:00-08:30	Pusryčiai / <i>Breakfast</i>	
08:30-09:00	Pervežimas į Aristavėlės dvarą (Lietuvos liaudies buities muziejus) / <i>Transfer to Aristavėlė Manor House at Rumšiškės open-air museum</i>	Autobusas laukia prie Pažaislio vienuolyno parkinge / <i>The bus is waiting at the parking near the Pažaislis Monastery</i>

09:00-11:30 Penktoji sesija / Fifth Session: MEDINIS DVARŲ PAVELDAS / WOODEN HERITAGE OF MANORS

09:00-10:30 Iki krikščioniškos Lietuvos kilmingųjų sodybos – dvarų sodybų prototipai / *The homesteads of nobles of pre-Christian Lithuania as prototypes of manors* (paskaitos trukmė 45 min, pertrauka 15 min)

Lietuva – medinių dvarų sodybų kraštas / *Lithuania as a land of wooden manor houses* (paskaitos trukmė 1 val. 15 min, pertrauka 15 min)

Dr. Dalė Puodžiukienė, Valstybinės kultūros paveldo komisija / *State Commission for Cultural Heritage*

10:30-11:30 Aristavėlės dvaras / *Aristavėlė Manor House*
Dr. Rasa Bertašiūtė, Lietuvos liaudies buities muziejus / *The Open-Air Museum of Lithuania*

11:30-13:30 Septintasis dvaras / Seventh Manor: ARISTAVĖLĖS DVARAS / ARISTAVĖLĖ MANOR HOUSE

11:30-13:30 Aristavėlės dvaro rūmai: objekto analizė. Teorinis praktinis užsiėmimas, ekskursija/ *Aristavėlė Manor House: The analysis of the object*
Dr. Rasa Bertašiūtė, architektas Ruslanas Aranauskas, Lietuvos liaudies buities muziejus / *The Open-Air Museum of Lithuania*

13:30-14:30 *Pietūs (piknikas) / Lunch (picnic)*

14:30-16:30 Aštuntasis ir devintasis dvaras / Eight and Ninth Manor: SMULKIŲJŲ BAJORŲ SODYBOS: BAJORKAIMIAI IR UŽSINIENIAI / PETTY NOBLES' HOUSES

14:30-16:30 Ekskursija: Žemaitijos bajorkaimio sodyba, Aukštaitijos užsienio sodyba / *Guided Tour around petty nobles' houses*
Dr. D. Puodžiukienė, Dr. R. Bertašiūtė

16:30-18:00 Pervežimas į Panemunės pilį / *Transfer to Panemunė castle*
Apsistojimas Vilniaus dailės akademijos Panemunės pilies praktiškų bazėje (buvęs Saleziečių vienuolynas)

Vilniaus dailės akademijos Panemunės pilies praktiškų bazė (buvęs Saleziečių vienuolynas), Vytėnų g. 41, Pilies I km.

18:00-19:00 Laisvas laikas / *Free time*

19:00-20:30 Vakarienė / *Dinner*

Panemunės pilies restoranas

Liepos 7 / 7 July Trečiadienis / Wednesday Vieta / Venue

7:00-09:00 Pusryčiai / *Breakfast*

Panemunės pilies restoranas

09:00-10:00 Pervežimas į Žyplių dvarą / *Transfer to the Žypliai Manor House*

Autobusas laukia prie Panemunės pilies parkinge / *The bus is waiting at the parking near the Panemunė castle*

10:00-14:00 Šeštoji sesija / Sixth Session: KULINARINIS PAVELDAS KAIP DVARŲ ĮVEIKLINIMO FORMA / CULINARY HERITAGE AS A FORM OF MANOR REVIVAL

10:00-11:00 Dvaro rūmų valgomasis: planavimas, įrengimas, puošyba / *The dining room of the manor house: planning, equipment, decoration* Marius Daraškevičius Zyplių dvaro sodyba, restoranas „Kuchmistrai“, Beržų g. 3, Tubelių km., Lukšių sen. Šakių raj.

11:30-12:30 Susitikimas su Zyplių dvaro restorano „Kuchmistrai“ komanda / *Meeting with the team of Zypliai manor restaurant “Kuchmistrai”*

12:30-13:30 Pietūs / Lunch Restoranas „Kuchmistrai“

13:30-14:30 Dešimtas dvaras / Tenth Manor: ZYPLIŲ DVARAS / ZYPLIAI MANOR HOUSE

13:30-14:30 Ekskursija / *Guided Tour*

14:30-15:30 Pervežimas į Paežerių dvarą / *Transfer to Paežeriai Manor House*

15:30-17:00 Vienuoliktas dvaras / Eleventh Manor: PAEŽERIŲ DVARAS / PAEŽERIAI MANOR HOUSE

15:30-16:30 Ekskursija / *Tour* Paežerių dvaro sodyba, Dvaro g. 6, Paežerių k., Šeimenos sen., LT-70372 Vilkaviškio raj.

16:30-18:00 Pervežimas į Panemunės pilį / *Transfer to Panemunė castle*

18:00-20:00 Laisvas laikas / *Free time*

20:00-22:00 Vakarienė / *Dinner* Panemunės pilies restoranas

Liepos 8 / 8 July Ketvirtadienis / Thursday Vieta / Venue

7:00-09:00 Pusryčiai / *Breakfast* Panemunės pilies restoranas

10:00-12:00 Septintoji sesija / Seventh Session: GEROSIOS PAVELDO KOMUNIKACIJOS PATIRTYS UŽSIENYJE / BEST PRACTICES OF HERITAGE COMMUNICATION IN ABROAD

10:00-11:00 A Museum in many Houses: *The Museum Houses of the Hendrick de Keyser Association* / Daugybės namų muziejus: Hendrick de Keyser asociacijos namai-muziejai Valentijn Carbo, Hendrick de Keyser asociacija Nyderlanduose / *Hendrick de Keyser Asociacion of the Netherlands* Panemunės pilis, Vytėnų g. 53, Pilies I km., video paskaita **anglų k.**

11:00-11:30 Diskusija / *Discussion*

11:30-12:30 *How to make people visit an old house? The case study of Schloss Waldegg (Waldegg House)* / Ką daryti, kad senoviniai namai būtų lankomi? Waldegg pilies atvejo analizė Dr. Andreas Affolter, Waldegg pilies muziejus Šveicarijoje / *Waldegg Castle in Switzerland* Video paskaita **anglų k.**

12:30-13:00	Diskusija / Discussion	
13:00-14:00	Pietūs / Lunch	Panemunės pilies restoranas
14:00-16:00	Dvyliktas dvaras / Twelfth Manor: PANEMUNĖS PILIS / PANEMUNĖS CASTLE	
14:00-14:45	Vieša paskaita / Public lecture: Panemunės pilies tvarkybos raida XX a. – XXI a. Pradžioje / <i>The Course of the Conservation Work on the Panemunė Castle in 1900s and early 2000s</i> Doc. Dr. Rasa Butvilaitė, Vilniaus dailės akademija / <i>Vilnius Academy of Arts</i>	
14:45-16:00	Ekskursija / Guided Tour	
16:00-18:00	Aštuntoji sesija / Eighth Session: VIENAS PAVELDAS – SKIRTINGI PASAKOJIMAI / ONE HERITAGE – DIFFERENT STORIES	
16:00-16:45	Neatrastas lobis – Lietuvos dvarų komunikacija. Įžvalgos ir Panemunės pilies komunikacijos strategijos atvejo analizė / <i>Undiscovered treasure: communication of Lithuanian manors. Insight and Panemunė Castle Communication Strategy Case Study</i> Giedrė Ona Šileikytė, kūrybinės agentūros „Autoriai“ / <i>The creative agency "Authors"</i>	Paskaita anglų k.
16:45-17:00	Diskusija / Discussion	
17:00-17:45	<i>The Stories of Others: Virginia Country Houses and Changing Interpretation Techniques /</i> Kitų istorijos: Virdžinijos valstijos dvarai ir kintančios interpretavimo technikos Lauren Greene, Muscarelle meno muziejus William & Mary koledže, JAV/ <i>Muscarelle Museum of Art at William & Mary, USA</i>	
17:45-18:00	Diskusija / Discussion	
18:00-20:00	Laisvas laikas / Free time	
20:00-24:00	Atsisveikinimo vakaras ir vakarienė / Farewell dinner	Panemunės pilies restoranas

Liepos 9 / 9 July	Penktadienis / Friday	Vieta / Venue
7:00-09:00	Pusryčiai / Breakfast	Panemunės pilies viešbutyje „Best Baltic“
12:00	Savarankiškas išvykimas / Self-departure	

Paskaitų anotacijos

Dr. Dalė Puodžiukienė

Lietuvos Respublikos valstybinė kultūros paveldo komisija

Dvaro samprata ir vieta istoriniame kraštovaizdyje

Pagal gyventojų surašymo duomenis 1923 m. Lietuvoje (be Klaipėdos ir Vilniaus kraštų) buvo 3508 dvarai ir palivarkai (daryta prielaida, kad su Vilniaus ir Klaipėdos krašto teritorijomis dvarų turėjo būti apie 5 000). Dvarų ir dvarelių tinklas dvarų klestėjimo laikotarpiu, t. y. XVI a. vid. – XIX a. vid. buvo kiek retesnis, tačiau sudarė esminį luominės visuomenės skeletą, ant kurio laikėsi visa politinė, ekonominė ir kultūrinė visuomenės veikla, ir kuris darė įtaką apgyvendinimo struktūrų, ūkio (ir technologijų) kaitai, visuomenės mentalitetui ir kultūrai, gyvenimo būdai, menui, architektūrai ir pan., tai yra viskam, ko pasekmėje buvo sukurta didžioji dalis šiandieninio dvarų kultūros paveldo.

Tradiciškai suprantamas dvaras gimė XV a., kai prie kiemų (dvaras – slaviškas kiemo atitikmuo) bajorija sukūrė dirbamos žemės plotus (vėliau pavadintus palivarkais), kuriuose įbaudžiavinti valstiečiai atliko prievoles [A.Dubonis]. Per laiką bajoras karys virto bajoru ūkininku, o gyvenimas dvare tapo jo egzistencijos pagrindu, skonio ir idealų atspindys.

Bajorija buvo turtingiausias, nors santykinai negausus, visuomenės sluoksnius (XVIII a. sudarė apie 6 % Lietuvos gyventojų). Bajoro turtingumas priklausė nuo turimos žemės kiekio, lėmusio pajamų dydį. Bajorija skirstoma į smulkia, vidutinę ir stambia, atskirą grupę sudarė didikai. Viršiausias bajoras buvo karalius. Atitinkamai dvarai buvo stambūs, vidutiniai ir smulkūs, pagal priklausomybę – karališkieji, valstybiniai (seniūnijų), bažnytiniai, privatūs, o pagal paskirtį – rezidenciniai, ūkiniai, rezidenciniai-ūkiniai, medžioklės, vasaros rezidencijos. Lietuvos luominės visuomenės žemėvaldos ypatybė – žemės koncentracija didikų rankose ir gausi smulki ar bežemė šlėkta.

Viskas, kas buvo dvaro žemėje, priklausė bajorui – dvaro savininkui: dvaro sodyba, palivarko žemė (ariama ir pievos), valstiečių žemė (jų kaimai ir vienkiemiai), miestai ar miesteliai ir jų žemė, miškai ir vandenys. Tokia žemėvalda ir ją lydinti gyvenviečių sistema įsitvirtino dėka Valakų reformos ir suformavo būdingą luominės visuomenės laikotarpiui Lietuvos kraštovaizdį.

Šiandien sakydami „dvaras“, dažniausiai turime galvoje dvaro sodybą, tai yra buvusį viso dvaro žemėvaldos ar ūkio darinio centrą, savitos formos gyvenvietę. Jos dydis struktūra, užstatymo pobūdis priklausė nuo daugelio veiksnių: paskirties, dydžio, epochos, savininko užimamos pozicijos hierarchinėje sistemoje, jo išprusimo, asmeninių savybių ir t.t. Tačiau bet kuriai didesnei sodybai buvo būdingas funkcinis zonavimas, t.y. teritorijos sudalinimas į skirtingos paskirties kiemus, kurių užstatymo kokybė priklausė nuo pastarųjų svarbos. Pagrindinis buvo reprezentacinis bajoro gyvenamas kiemas, vėlgi dažnai vadintas „dvaru“.

Planinę erdvinę sodybų struktūrą formavo pastatai, mažosios architektūros statiniai, želdinių masyvai ir pavieniai želdiniai, keliai-takai, vandens telkiniai, geomorfiniai dariniai, kurie savu laiku atsirado, keitėsi, nyko. Bajoro – dvaro „viešpaties“ namai ar rūmai buvo pagrindinis sodybos ir reprezentacinio kiemo statinys, dar kartą „dvaru“ įvardijamas sodybos elementas. Jo architektūrai, struktūrai ir visam kam buvo skiriamas ypatingas dėmesys.

Taigi, dvaras – daugiaprasmė sąvoka: žemėvaldos ir ūkio darinys, sodyba, rūmas ar namas, ir sociumas. Kiekvienas sąvokos dėmuo atskiro tyrimo reikalaujanti įvairialypė dvarų pasaulio dalelė, talpinanti penkių šimtų metų laikotarpio ypatumus ir paslaptis.

Dr. Melinda Harlov-Csortán (Vengrija)

Budapešto Lorando Etvešo universitetas

Shared by whom, to whom and how.

Specific examples and topics related to shared heritage in the East-Central European context

Shared heritage, as a category, is used when there are numerous inheritors or inheriting communities for the same heritage site. Everybody contributes his or her own individual share to the representation of a place. This individually added value allows us to shape the character of a given territory and our relationships with it. Such personalized perception promotes the given location to the position of a unique destination, which may generate pride, become cherished and viewed and protected as heritage¹. Similarly, collectivities are shaped among others by the representations and symbols of the historical past of a given location². Accordingly, both personal and community involvement can be defined in the identification, evaluation and safeguarding steps connected to cultural heritage. Among others, actors can play a role as participants or targeted audience in the heritagization process and also as the subject of a given heritage example. Accordingly, equal attention should be paid to all involving actors and their – possibly diverse – heritage valuation and interpretation aspects, as such shared heritage can increase solidarity and ensure a common future perspective that might have an integrating factor in our current, always changing world³. Otherwise the contested values (and hence communities) do not share the appreciation and management of the given example, and its authenticity or even existence can be threatened and⁴. There are numerous documents and regulations that urge participatory action in heritagization and express the need to involve diverse actors, but how can it be realized in real life. The presentation concentrates on the interaction, transfer and interconnection of those actors and institutions that play a role in heritage management processes through specific examples mainly from Central Europe. Questions, like what are the possible advantages and disadvantages in case of shared heritage management, are going to be tackled with special attention on the influencing circumstances (such as economic features or local memory politics).

---

¹ Szymańska, Daniela; Grzelak-Kostulska, Elżbieta and Hołowiecka, Beata, Polish Towns and the Changes in Their Areas and Population Densities, Bulletin of Geography Socio-economic Series, 2009, Vol. 11. No. 11., 15-30.

² Whelan, Yvonne, Mapping Meanings in the Cultural Landscape, in: Ashworth, Gregory and Graham, Brian (eds.), Senses of Place: Senses of Time (Heritage, culture and identity), Ashgate, Aldershot-Burlington, 2005, 62.

³ Labrador, Angela, Shared heritage: An anthropological theory and methodology for assessing, enhancing, and communicating a future-oriented social ethic of heritage protection, Amherst, University of Massachusetts, 2013.

⁴ Ashworth, Gregory J., Heritage Planning: The Management of Urban Change, Groningen, Coopers, 1991.

Dr. Jolita Sarcevičienė

Lietuvos istorijos institutas

Vilniuje ir Strėvininkuose, Merkinėje ir Panemunėje. XVIII a. I pusės dvarų kasdienybės atspindžiai Merkinės seniūno Antano Kazimiero Sapiegos dienoraštyje ir korespondencijoje

Kone kiekvieno aptariamojo laikotarpio didiko korespondencijoje, dienoraščiuose ir kituose panašaus pobūdžio šaltiniuose rasime informacijos apie jų kasdienybę. Joje persipina du pasauliai: aktyvios viešosios veiklos ir dalyvavimo valstybės valdyme, kuomet reziduojama tokiuose miestuose kaip Vilnius, Gardinas ar Naugardukas; bei siauresnis, intymesnis, nors ne mažiau aktyvus provincijos rezidencijų mikropasaulis, geriau atskleidžiantis privačių interesų centrus. Aptariamojo laikotarpio šaltiniuose nėra paprasta „išlukštenti“ už kasdienio gyvenimo detalių kaleidoskopo slypinčią autoriaus asmenybę ir pasaulėžiūrą, mat juose dažnai sąmoningai fiksuoti įvykiai, kurie turėjo formuoti tam tikrą pozityvų įvaizdį adresatų akyse. Tad tyrinėjant dvarų kasdienybės atspindžius šaltiniuose mums atsiveria tam tikri bendresnio pobūdžio parenetiniai pavyzdžiai, įtvirtinantys ir liudijantys tradicinę to meto vertybių sistemą. Kasdienybę atspindinti informacija priklauso *civilité* sferai. Tai – bendruomenės, draugijos gyvenimo erdvė, dvaro gyvenimas, visuomenės sankloda, kurios normos daro įtaką visiems be išimties visuomenės nariams, nepaisant jų socialinės padėties. Nustatydama asmens elgesio visuomenėje modelius, *civilité* kelia reikalavimus išreikšti visuomeninę padėtį per tam tikrą formą, t. y. demonstruoti bruožus, kurių pagalba aplinka gali „įvertinti“ socialinę asmens priklausomybę per formuojamus *homo oeconomicus et religiosus, pater familiae* vaizdinius.

Taigi socialinės tapatybės išraiška bajorams, o dar labiau – didikams buvo labai svarbi. Vienas būdas jai atskleisti, kaip minėta, buvo viešoji veikla – t.y. dalyvavimas valstybės valdyme, valstybės institucijų veikloje, mecenatystė ir parama Bažnyčiai. Tačiau ne mažiau svarbi buvo ir supanti aplinka: tiek dvariškiai, tiek gyvenamoji aplinka, tiek mitybos ypatumai ir laisvalaikio praleidimo būdai ar dėvimi drabužiai. Jie ne prasčiau už viešąją veiklą ar raštiškai išreikštas nuostatas atskleisdavo asmens vertybes ir preferencijas. Laiškuose ir asmeninio pobūdžio užrašuose regime, kad kilmingi vyrai ir moterys deda nuolatines pastangas tinkamai sutvarkyti dvarus, užsitikrinti produktų tiekimą, deramai priimti svečius ir organizuoti pramogas, suardančias monotonišką kasdienos pasaulį. Paskaitoje bus kalbama apie Merkinės seniūno Antano Kazimiero Sapiegos rašytiniame palikime užfiksuotą kasdienybę, kuri daugeliu atvejų sulaužo įsigalėjusius stereotipus apie prašmatnų ir lengvabūdišką Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės diduomenės gyvenimo būdą.

Dr. Marius Daraškevičius

Vilniaus dailės akademijos Panemunės pilis

Jiezno dvaro rūmai: nuo itališkos villa iki prancūziškos château

XVII a. Europoje pavyzdine dvarų rūmų architektūra laikytus itališkus prototipus (*palazzo, villa*), XVIII a. keičia prancūziškieji (*château, maison de campagne*). XVIII a. viduryje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) didikai taip pat suskubo statyti naujus arba atnaujinti senuosius rūmus bei pritaikyti juos prie pakitusių gyvenamosios, socialinių modelių.

Šiame pranešime bus aptariamas vienas komplikuočiausių tokių rūmų raidos atvejų – LDK didikų Pacų giminės Jiezno dvaro rūmai. Tyrimą komplikuoja šaltinių stoka ir neišlikęs pats objektas. Apie rūmus leidžia kalbėti itin skurdūs pavieniai rašytiniai šaltiniai, egodokumentika ir ikonografija, todėl į pagalbą bus pasitelkiami analogai bei plačiai architektūros teorijoje cirkuliuavę pirmavaizdžiai. Pranešimo tikslas – atskleisti Jiezno dvaro rūmų architektūros kaitą išskiriant tris laikotarpius: pirmuoju etapu rūmai buvo pastatyti arba atnaujinti (XVII a. I p.), tai sutampa su ankstyvojo baroko chronologiniu etapu Lietuvos architektūros ir dailės raidoje, antruoju etapu dar kartą atnaujinti (XVII a. II p.), o trečiuoju etapu senieji barokiniai Jiezno rūmai buvo išplėsti (XVIII a. 3 ketv.) ir tai jau sietina su vėlyvuju baroku. Atitinkamai šie raidos etapai bus analizuojami juos gretinant su italų ir prancūzų dvarų rūmų architektūros teorija.

Tikimasi, kad šis pranešimas bent keliais štrichais atskleis Jiezno dvaro rūmų kaitą bei dar kartą primins apie Pacų giminę kaip svarbius baroko idėjų architektūroje skleidėjus.

Dr. Dalia Klajumienė

Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institutas

XVIII a. antros pusės – XX a. pradžios pasaulietinių interjerų dekoravimo mados

Paskaita skirta XVIII a. antroje pusėje – XX a. pradžioje Europoje plitusioms ir Lietuvą pasiekusioms interjero dekoravimo madoms bei atskiriems dekoratyvinės dailės elementams, būdingiems tiek dvarų gyvenamiesiems pastatams, tiek ir miestiečių būstams, aptarti. Dėmesys koncentruojamas į interjerus, kurie buvo puošiami pagal tam tikrus principus nuo klasicizmo iki moderno (kitai Art Nouveau). Kadangi šiandieninėje Lietuvoje nebeturime pilnu pavidalu išlikusių istorinių interjerų, mados impulsų pažinimas padeda atributuoti pavienius autentiškus elementus juose, suvokti tų elementų istorinę ir meninę vertę. Tai gali padėti paveldosaugos specialistams ir pastatų savininkams svarstant apie dekoro išsaugojimo galimybę, įtvirtinant architektūroje nenuginčijamą vieno ar kito stiliaus žymę.

Praktiškai visą paskaitoje analizuojamą laikotarpį Lietuva buvo Rusijos imperijos sudėtyje, dėl to, šis netrumpas laikotarpis politine ir administracine prasme buvo ganėtinai vientisas ir verčia į daugelį reiškinų pažvelgti ne tik Europos, bet ir tuo metu gyvavusios imperijos kontekste. Daugelis Rusijos politinių ir ekonominių žingsnių tiesiogiai veikė kultūrinį gyvenimą ir meninės pramonės plėtimą, nes nuo imperijos valdžios potvarkių ir vietinių valdininkų palankumo ar nepalankumo dažnai priklausė kokių kraštų menininkai atvykdavo ir apsistodavo mūsų krašte, kokių šalių prekes buvo leidžiama įvežti ir jomis prekiauti, kokių gubernijų atstovai galėjo dalyvauti tarptautinėse arba Rusijoje organizuojamose meno, amatų ir pramonės parodose, kokios Europoje populiarios interjero mados propagavusios knygos čia plito arba buvo perleidžiamos rusų kalba ir pan. Žvelgdami į pasaulietinių interjerų XVIII a. antros pusės – XX a. pradžios raidą galime ganėtinai aiškiai justi ne tik meno stilių ir srovių, bet ir politinio gyvenimo svyravimus šalyje.

Interjero mados mūsų aptariamam laikotarpiu Europoje buvo ganėtinai mobilios ir kur kas greičiau besikeičiančios nei ankstesniais amžiais. Jos į Lietuvą įvairiais būdais (per pavyzdžių albumus, įvairių gaminių ir apdailos medžiagų importą, pramonės ir amatų parodų eksponatų viešinimą spaudoje ir kt.) atkeliavo tiesiogiai iš Prancūzijos, Italijos, Vokietijos, Austrijos ar Anglijos. Jei sklendantis idėjos ir būdavo perfiltruojamos per Rusijos imperijos sostinėje ar kituose didžiuosiuose miestuose adaptuotų bei verstinių leidinių filtrą, visgi neįgaudavo kažkokio specifinio atspalvio, nes ir tos šalies gyventojai siekė lygiuotis į Europos mados korifėjų rekomendacijas.

Dr. Indrė Užuotaitė

Medinės miesto architektūros muziejus

Dvarininkų poilsis mieste: medinė vasarviečių architektūra

Neatsiejama gyvenimo, ypatingai prabangaus, dalis – poilsis. Rekreacinės zonos viliojo žiemos pramogų mieste išvargintus dvarininkus į užmiesčio dvarus ir sodybas, išsiskiriančius ne tik architektūra, bet ir vešliais parkais, vaismedžių sodais, egzotiškų augalų oranžerijomis. Tačiau su šiomis nuo miesto nutolusiomis oazėmis konkuruoti ėmė kurortiniai miestai – vieni kviesdami ilsėtis prie jūros, kiti – prie druskingų šaltinių. Gerėjant susisiekimui, vasaros poilsio vietos dygo ir didžiųjų miestų prieigose: naujai nutiestas geležinkelis formavo Markučius, prailgintas Šv. Georgijaus (Šv. Jurgio) prospektas bei naujas tiltas per Nerį leido vystytis Žvėrynui. Medinė rekreacinių priemiesčių ir miestų-kurortų architektūra formavosi veikiamą skirtingų stilių ir kraštų įtakų.

Apie dvarininkų poilsį šiandien byloja gausi ikonografija, rašytiniai šaltiniai ir pavieniai, dažnu atveju savo pirmines architektūrinės išraiškas praradę, pastatai. Ką gi mums duoda šie istorijos trupiniai? „Skaitydami“ miesto audinį negalime praleisdami tokių ryškių ir nedalomų gyvenimo būdo aspektų, kaip rekreacija. Praeityje pasilikusių gyvenimo formų suvokimas paaiškina ir įprasmina šiandienos paveldosaugos iššūkius. Greitai nykstančio ir dažnai nebepatrauklaus medinės architektūros paveldo mieste komunikacija nėra lengva užduotis. Tačiau istorinės medinės architektūros gerbėjai buriasi į aktyviai veikiančias bendruomenes, o jau keletą metų pastebimas medžio renesansas architektūroje grąžina šią tradicinę natūralią statybinę medžiagą į miesto kasdienybę.

Dr. Neringa Dambrauskaitė

Vilniaus universitetas

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorų gyvenimas dvarų sodybose XVI a. – XVII a. pirmoje pusėje

Remiantis išlikusiais XVI – XVII a. I p. šaltiniais – daugiausia dvarų inventoriais ir teismų bylų aktais, paskaitoje bus supažindinama su bajorų kaimo sodybos struktūra, medinio gyvenamojo namo architektūros ir vidaus plano bruožais, aptariama patalpų paskirtis ir interjeras. Nagrinėjant šiuos materialinės kultūros aspektus bus keliami gyvenimo sąlygų, paprastumo ir prabangos, taip pat individualumo ir bendruomeniškumo klausimai. Kartu bus suteikiama galimybė labiau suprasti tokius kasdienes bajorijos kasdienio gyvenimo epizodus kaip miegas, valgymas, kasdienė bajorų šeimos veikla. Siekiant išryškinti socialinį aspektą, atskiras dėmesys bus teikiamas bajorų sodybose gyvenusiems šeimynykščiams, prižiūrėjusiems bajorų namų ūkį.

Dr. Aistė Bimbirytė-Mackevičienė

Lietuvos nacionalinis muziejus

Vakarų Europos dailė Lietuvos dvaruose

Jau nuo XVIII a. vid. dvaro aplinkoje formavosi supratimas, kad menas ir jo išmanymas yra neatsiejama kasdienybės dalis. Įkvėpta literatūros, kelionių ar artimų pavyzdžių Lietuvos diduomenė su didžiuliu įkarščiu ėmė kaupti tiek vietinių dailininkų, tiek ir užsienio meistrų paveikslus. Vis dėlto patenkinti šį sparčiai augantį poreikį nebuvo nei lengva, nei pigu, ypač, jei kolekcininkas geidė ant savo sienų matyti Vakarų Europos menininkų darbus. Paskaitos metu bus pasakojama, kokiomis aplinkybėmis užsienietiški meno dirbiniai keliavo į Lietuvos kolekcijas nuo pat XVIII a. pab. iki XX a. pr., kaip keitėsi Vakarų Europos rinka, skonis laikui bėgant ir koks šių pokyčių santykis su čionykščiais rinkiniais.

Dr. Dalė Puodžiukienė

Lietuvos Respublikos valstybinė kultūros paveldo komisija

Ikrikiščiškos Lietuvos kilmingųjų sodybos – dvarų sodybų prototipai

Tradicine šiandienos prasme suprantami dvarai su baudžiavinių prievolių sistema susikūrė jau po krikšto – XV a. plėtojantis feodaliniams santykiams. Tačiau jų centrų sodybų užstatymo ir pastatų struktūros ir formos neatsirado tuščioje vietoje. Jos buvo pavaldėtos iš iki krikščioniškųjų amžių. Archeologų duomenimis pagrindiniai funkciniai pastatų tipai susiformavo antro tūkstantmečio pradžioje. X – XII amžiais jie sudarė piliakalniuose buvusių karo vadų gyvenvietes, XIII a., Lietuvos valstybės susidarymo ir įsitvirtinimo laikotarpio pradžioje, - sritinių kunigaikščių pilių sodybas, o XIV a. gale, t.y. tradiciniame suprantamų dvarų atsiradimo priešaušryje – ant piliakalnių stovėjusių Didžiojo kunigaikščio vietininkų gyvenimui skirtus pilies ir papėdėje buvusius ūkinius kiemus, privačių didikų alodų įtvirtintas sodybas ir kilmingų žmonių vienkiemius ar kaimus. Sodybos tuomet ir vėliau buvo užstatytos mediniais pastatais. Tai būdinga miškingoms zonoms, kuriose nėra aukštai glūdinčių uolienu.

Turtingose dvarų sodybose vyravo archainė kelių pastatų gyvenamosios erdvės struktūra, kuri buvo iki krikščioniškos Lietuvos giminytės ryšiais paremtos kilmingųjų bendruomenės sanklodos atspindys. Bajoro ir jo artimųjų gyvenimas vyko susibūrimų ir pokylių (reprezentacijai) skirtame pastate (didžiojoje seklyčioje, vėliau „stalų name“) ir keliuose privataus pobūdžio pastatuose, kuriuose buvo gyvenama ir miegama. Ši tvarka, nors XV–XVI a. europinės kultūros įtakoje ir buvo savitai transformuota, išliko iki XVII a. vid.

Paskaitos tikslas – bandymas pažvelgti į dvarų sodybų architektūros „priešaušrį“, kuris dėl tiesioginių šaltinių ir materialinių pavyzdžių trukumo didžia dalimi vis dar skendi nežinioje.

Lietuva – medinių dvarų sodybų kraštas

Lietuva priklausė Vidurio, Rytų ir Šiaurės Europos miškingiems regionams, kuriuose buvo paplitusi rentinė statyba, ir kuriuose veikiami čia gyvenusių tautų kultūrų formavosi saviti medinės architektūros arealai. Lietuvos miškuose vyraujantys pušynai ir eglynai buvo (ir yra) puiki statybinė medžiaga. Todėl apie 90% varneculės ir dalis profesionaliosios architektūros iki Antro pasaulinio karo buvo medinė. Dvarų sodybos taip pat ne išimtis. Iki XVIII a. pabaigos per 90% dvarų sodybų buvo užstatytos mediniais pastatais. Nuo XVIII a. pabaigos, su klasicizmo atėjimu, o ypač XIX a. pabaigoje didikai ir stambūs bajorai jau visuotinai statėsi mūrinius ansamblius, tačiau pastatų skaičiumi medinė statyba dvarų sodybose išliko dominuojanti iki 1940 m.

Mediniai pastatai – krašto geografinės padėties padiktuota išdava. Mediena buvo lengvai gaunama (dvarams priklausė miškai), nuolat atsinaujinanti, dėl to palyginus pigi vietinė medžiaga, ypač paranki „ant kultūrų slenksčio“ įsikūrusios Lietuvos pastatų atstatymui po karų ir suiručių. Medienos izoliacinės savybės palankios šalto ir drėgno klimato zonose gyvenamųjų pastatų statybai. Mediena taip pat yra plastiška, todėl tinkama puošybai. Nuo seno plėtoti amatai suponavė savitą, profesionalią dailidystės mokyklą, lengvai perimančią technologines naujoves ir kultūrinių įtakų padiktuotas „madingas“ formas.

Viduramžių Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė buvo daugiatautė, rytų–vakarų sankirtoje esanti valstybė. Ir vienos, ir kitos kultūros gyvenimo normos, tradicijos ir atributika pynėsi tarpusavyje. Naujųjų amžių pradžia pasižymėjo dideliais socialiniais, ekonominiais ir kultūriniais pokyčiais, sietiniais su Lietuvos įsiliejimu į europinę kultūrą. XVI – XVII a. vakarų kultūros įtaka tapo dominuojanti. Tendencijos išliko iki dvarų sodybų nykimo pradžios (iki Pirmo pasaulinio karo). Procesą lydėjo įprasta naujovių ir tradicijų sąveika, pasižyminti stilistinės architektūros formų savitomis interpretacijomis eksterjeruose ir kopijomis rūmų interjeruose. Ypač turtinga formomis medinė lietuviškoji architektūra buvo XVI a. antroje – XVII a. pirmoje pusėje, kuomet medinėse rezidencijose gyveno karaliai ir didikai, o ją kūrę dailidės prilygo architektams, kuomet vyravo iš ankstesnių amžių paveldėta gyvenamosios erdvės sankloda, o formose buvo atsekami vietos savitumai. XVII a. antroje pusėje – XIX a. vis smarkiau įsigalint besikeičiančių stilių kanonams, taip pat buvo suręsta daug originalių pastatų.

Taigi, Lietuva medinių dvarų sodybų kraštas. „Madas“ diktavo mūro statyba, tačiau bendrą Lietuvos dvarų sodybų planinės ir tūrinės erdvinės struktūros raidą visų pirma atspindėjo medinės architektūros pastatais užstatytų sodybų pokyčiai. Deja, šiandien materiją įkūnijantys statiniai nedidele dalimi fragmentiškai dar išlikę, tačiau medinių sodybų vietos dvasia, be atskirų išimčių, jau išėjusi anapilin. Ją pažįstame it mozaiką į visumą dėliodami skirtingų tyrimų fragmentus.

Dr. Marius Daraškevičius

Vilniaus dailės akademijos Panemunės pilis

Dvaro rūmų valgomasis: planavimas, įranga ir puošyba

XVIII a. vid.-XX a. pr. dvarų sodybų interjerų istorinės raidos tyrimų, kuriuose būtų gilinamasi į rūmų vidaus erdvę tiek funkcijos, tiek formų prasme, Lietuvos menotyroje nėra. Dvarų architektūra paprastai tiriama bendraisiais bruožais. Tai paskatino kelti dvarų interjero modernėjimo klausimą siauresniu aspektu, pasirenkant vieną charakteringą elementą. Šis pranešimas parengtas disertacijos tyrimo pagrindu, kurio objektas yra aukščiausiojo sluoksnio kilmingųjų dvarų sodybų rūmų patalpa – valgomasis. Tyrimo tikslas – rekonstruoti valgomojo erdvės struktūrą ir vaizdą dvarų modernėjimo procesų XVIII a. vid.-XX a. pr. kontekste. Tiriamos valgomojo atsiradimo, paplitimo ir kaitos priežastys, patalpos planavimo, formos, įrangos ir dekoru raida XVIII a. II p.-XIX a. I pusėje. Objekto fone atskleidžiamos bendrosios Lietuvos bajorijos ir kultūros raidos tendencijos. Šio mikro istorinio tyrimo prieigomis pasirinkti monadų ir nuorodų metodai, socialinė dailės istorija, taikyti historiografinio, faktografinio tyrimų metodai bei lyginamoji analizė. Naujai surasti duomenys bei jų pagrindu padarytos išvalgos skatina plačiau pažvelgti į rūmų planavimo ir puošybos reiškinį, užsakovų ketinimus. Žiūrint iš regioninės dailės istorijos perspektyvos disertacijos tyrimas reikšmingas tuo, kad kalbama apie Lietuvos, Baltarusijos ir Lenkijos valstybėse esančius buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės dvarus, susieja juos į bendrą visumą. Lietuvos dailėtyros lauke tyrimas svarbus tuo, kad permąsto dvarų modernėjimo procesus Lietuvos istorinės-socialinės raidos ir platesniame Europos modernėjimo procesų kontekstuose, analizuoja jų socialinį, politinį, kultūrinį kontekstą ir tai, kaip jį atliepė kasdienė namų aplinka, konkrečiu atveju – valgomasis. Tikimasi, kad šis tyrimas bus ir praktinė pagalba dvarų sodybų valdytojams bei paveldo specialistams.

Valentijn Carbo (Nyderlandai)

Hendrick de Keyser asociacija

A museum in many houses. The museum ouses of the Hendrick de Keyser association

In 2018 the Hendrick de Keyser association launched Museum Houses: a series of the finest examples of the history of Dutch housing. Together these houses gives a complete overview of the architecture, building and interior history of the Netherlands. The project represents a shift in thinking about the public´s access to the properties of the association. On the basis of various cases this presentation will take a closer look on the problems that can arises when historical interiors become part of a Museum House. For example, how to display wall hangings that have been lost? Do rooms need to be refurnished? And how to involve visitors in domestic cultures that are far removed from ours?

Dr. Andreas Affolter (Šveicarija)

Waldegg pilies muzejus

How to make people visit an old house? The case study of Schloss Waldegg (Waldegg House)

The lecture will use the example of Schloss Waldegg to examine how people can be made to visit cultural monuments. It examines which strategies the team of Schloss Waldegg pursues, what challenges it faces and what opportunities arise. The importance of collaborations with other cultural heritage sites, tourism associations, museum associations, schools, etc. will be discussed. The frequent problem of scarce financial and human resources will be addressed, as well as the possibilities offered by the new social media. Last but not least, the lecture also asks about the limits of marketing, as well as the conflicts of goals between authenticity and attractiveness, or having as many visitors as possible and preserving a cultural monument.

Lauren Greene (JAV)

Muscarella muziejus

The Stories of Others: Virginia Country Houses and Changing Interpretation Techniques

This lecture will examine historic houses in Virginia and how these sites approach the shared histories of those who lived and worked there - both free and enslaved. Using Monticello, the home of the third U.S. president Thomas Jefferson, and Montpelier, the home of the fourth U.S. president James Madison, as case studies, this lecture will cover different strategies and techniques used by Curatorial, Education, and other museum staff to tell more inclusive and accurate histories. Ranging from strategically placing collections objects in the house to recreating enslaved cabins and workshops, the approaches are varied and require a collaborative effort between departments. Additionally, this lecture will discuss how Monticello's *Getting Word: African American Oral History Project* and Montpelier's *African American Descendants' Project* are preserving the histories of the descendant communities.

Dalyvio atmintinė

■ Atvykimas

Į Rokiškį atvykstame savarankiškai **liepos 2 d. 18 val.** prie svečių namų „Leokordis“ lauks autobusas, kuris nuves į Gačionių dvarą.

■ Išvykimas

Iš Panemunės pilies išvykstame savarankiškai liepos 9 d.

■ Nakvynė

Liepos 2–4 d. apsistosime Rokiškyje, svečių namuose „Leokordis“ (Perkūno g. 6, LT-42145, Rokiškis).

Liepos 4–6 d. apsistosime Pažaislyje, viešbutyje „Monte Pacis“ (T. Masiulio g. 31, LT-52436, Kaunas).

Liepos 6–9 d. apsistosime Vilniaus dailės akademijos Panemunės pilies poilsio ir praktikų bazėje (buv. Saleziečių vienuolynas, Vytėnų g. 41, Pilies km.).

Atminkite: kambariais teks dalintis, tad būkime draugiški vieni kitiems.

Su savimi turėkite asmens higienos priemones (šampūnas, dušo želė ir t. t.)
Patalynė ir rankšluosčiai bus.

■ Maitinimas

Pusryčiausime nakvynės vietose.

Jei turite specialių poreikių (esate vegetaras, veganas ar kam nors alergiškas) – būtinai informuokite.

„Lietuvos dvarų vasaros mokykla“ pasirūpins pusryčiais, pietumis ir vakariene. Užkandžiai – pačių dalyvių atsakomybė.

VISADA turėkite su savimi geriamojo vandens.

■ Sveikata

Jei turite sveikatos problemų, kurios gali įtakoti Jūsų būklę dalyvavimo „Lietuvos dvarų vasaros mokykloje“ metu, būtinai įspėkite organizatorius.

Organizatoriai turės būtiniausių medicininių priemonių krepšelį (vaistai nuo skausmo, pleistrai ir pan.).

Jei jaučiate bent menkiausius COVID-19 simptomus, skubiai informuokite.

Uždarose erdvėse stenkimės laikytis atstumo.

Rekomenduojame prieš kelionę atlikti COVID testą.

■ Apranga

Apranga turi būti patogī, tačiau dalykiška.

■ Kontaktai

Kuratoriai:

Aistė Bimbirytė-Mackevičienė +370 676 46812

Marius Daraškevičius +370 620 15547

Vairuotojas Egidijus Galvydis +370 612 84394

Nors neabejojame, kad Jūsų dalyvavimas programoje bus sklandus, prašome atsiųsti arba pirmąją programos dieną pateikti kontaktus asmens, į kurį galėtume kreiptis nenumatytais atvejais.

• Oras

Nors tikimės gerų orų, būkite pasiruošę ir turėkite su savimi skėtį ir šiltesnių drabužių. Pasirūpinkite galvos apdangalu, apsauga nuo saulės.

BŪTINŲ DAIKTŲ SĄRAŠAS

- Telefonas;
- Telefono kroviklis;
- Ausinės;
- Bloknotas užrašams;
- Rašiklis;
- Rankų dezinfekantas;
- Veido kaukė;
- Apsauga nuo saulės (kepurė, skrybėlė etc.);
- Apsauga nuo lietaus (skėtis, striukė etc.);
- Asmens higienos priemonės.

VAISTINĖLĖ, kurią turės organizatoriai

- Bintas;
  - Pleistras;
  - Vandenilio peroksidas;
  - Paracetamolis (skausmas, karščiavimas);
  - Ibuprofenas (skausmas, karščiavimas);
  - Tavegil (alergija);
  - Smecta (viduriavimas);
  - No-Spa (spazmai);
  - Raniberl (padidėjęs rūgštingumas);
  - Mezym (virškinimo sutrikimai);
  - Purškalas nuo nudegimų;
  - Purškalas nuo uodų ir erkių;
  - Pastilės nuo kosulio;
  - Melatoninas (nemiga);
  - Termometras;
  - Siūlas ir adata;
  - Moterų higienos priemonės.
-

DOC. DR. RASA BUTVILAITĖ

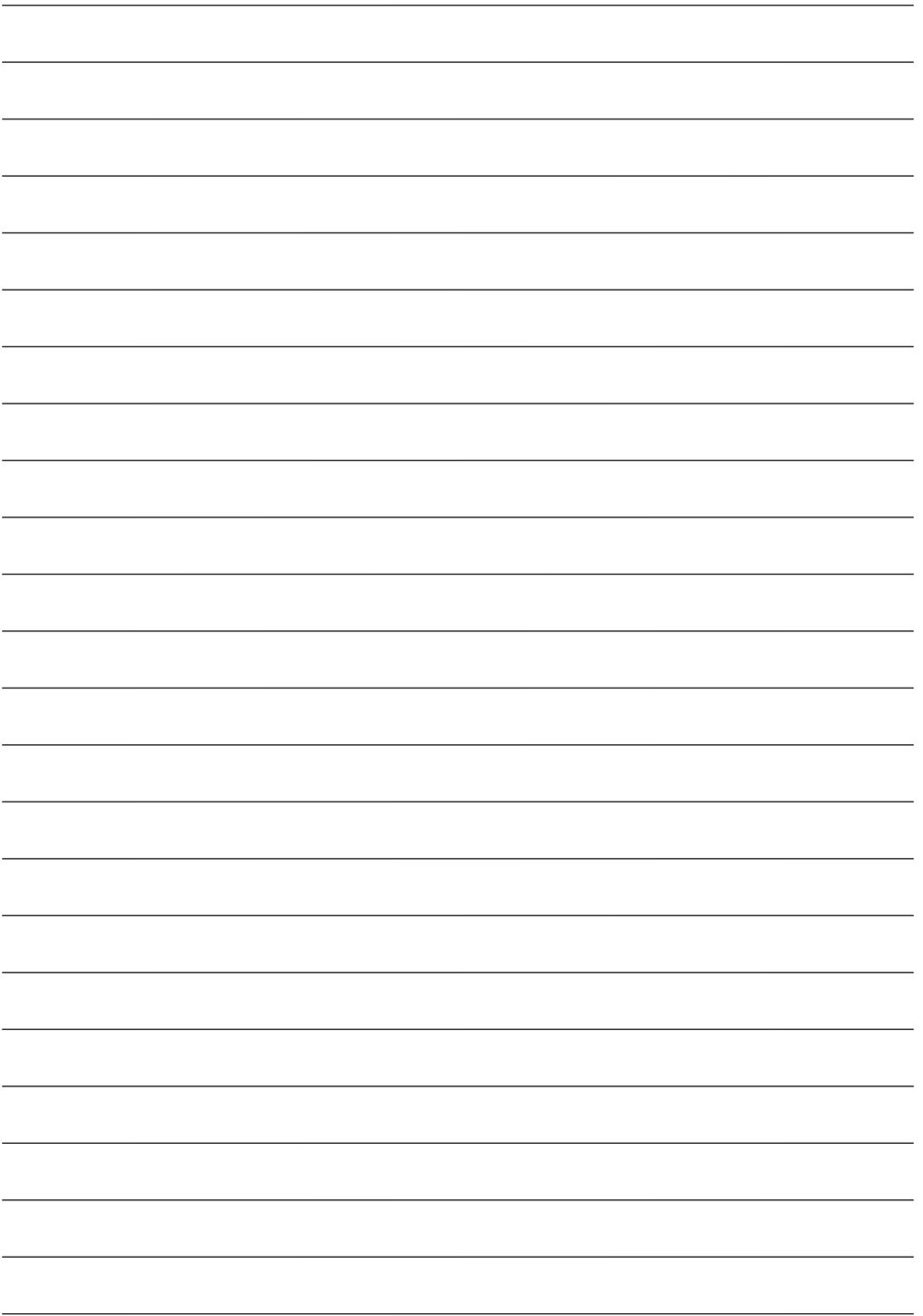

Panemunės pilies tvarkybos raida XX–XXI a. pradžioje

Panemunės dvaro sodyboje iškilusi pilis – itin vertingas XVII–XVIII a. architektūros paminklas, bene autentiškiausia Lietuvoje išlikusi rezidencinė pilis. Jos tvarkybos darbai tęsiasi jau bemaž 8 dešimtmečius. Taip ilgai šis procesas trunka ne tiek dėl objekto dydžio ir jam tvarkyti reikalingų gausių išteklių stygiaus, bet veikiau dėl sudėtingos, daug klausimų ir jų sprendinių siūlymų lėmusios tvarkybos darbų (tyrimų, remontų, konservavimo, pritaikymo, restauravimo ir atkūrimo, projektavimo) raidos. Būta tokių restauravimo sumanymų ir veiklų, kurios (vertinant šiandienos požiūriu) ne tik gelbėjo, bet ir žalojo Panemunės pilies architektūrą. Šios pilies atvejis vaizdžiai pasakoja visos Lietuvos paveldotvarkos ir paveldosaugos sistemos nuo XX a. 4 dešimtmečio institucinę ir metodologinę raidą bei jos problematiką.

KURATORIAI:

DR. AISTĖ BIMBIRYTĖ-MACKEVIČIENĖ
(LIETUVOS NACIONALINIS MUZIEJUS)

DR. MARIUS DARAŠKEVIČIUS
(VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJOS PANEMUNĖS PILIS)

PARTNERIAI:

ČIOBIŠKIO DVARAS

(PONIOS EUGENIJOS VAGNERIENĖS VASAROS REZIDENCIJA)

GAČIONIŲ DVARAS

(PONO BARONO PIOTRO ROSENO VASAROS REZIDENCIJA)

LIETUVOS LIAUDIES BUITIES MUZIEJUS

(ARISTAVĖLĖS DVARAS, ŽEMAITIJOS BAJORKAIMIO IR
AUKŠTAITIJOS UŽUSIENIO SODYBOS)

LUKŠIŲ KULTŪROS CENTRAS

(ZYPLIŲ DVARAS)

PAŽAISLIO VIENUOLYNO SVETINGUMO CENTRAS „MONTE PACIS“

ROKIŠKIO KRAŠTO MUZIEJUS

(ROKIŠKIO DVARAS)

TRAKŲ ISTORINIS NACIONALINIS PARKAS

(UŽUTRAKIO DVARAS)

UKMERGĖS KRAŠTOTYROS MUZIEJUS

(SIESIKŲ PILIS)

VILKAVIŠKIO RAJONO SUVALKIJOS (SŪDUVOS)

KULTŪROS CENTRAS-MUZIEJUS (PAEŽERIŲ DVARAS)

Čiobiškio dvaro palėpė
Andriaus Zieniaus nuotr.